

Újkori triptichon

Ez a gyökér más volt, mint a többi, a föld fölött burjánzó, s ott számtalan ágban tovább bomló, kuszán kígyózó gyökérzet. Más, mint a parti fű bogosan omló, a folyó medrére dúsan hajló gyökerei. Ez a gyökér ívben állt ki a földből, távol a többtől, mintha nem lenne kezdete, sem vége. A parti fűz, melynek életét köszönhette, s melynek ő hordta odaadóan az életadó nedvet, valószínűtlenül messze magasodott fölé. Társai lenn a föld alatt ágaztak szerte, egyedül ez az egy gyökér tört fölfelé rövid hajlásban a meder szélén.

Amilyen hirtelen bukkant elő, ugyanolyan váratlan volt az eltűnése is, visszazármazása a folyó közös, helyenként agyagos partfalába, ahol többé már nem is mutatkozott, nyomtalanul vészelt el a meredek falban. A csuklónyi vastagságú gyökér simára koptatott volt, mintha hajlatában sok-sok emberkéz kereste volna a kapaszkodót, amikor a vízhez akart lejutni.

Híd a folyónak ezen a szakaszán nem épült.

Mélyen tisztelt Barátom,

Egy régi jó barátom, Török Cyrill, a kőszegi bencés gimnázium igazgatója hozzám folyamodott, hogy jelesen végzett fiának a Kollégiumba kerülését elősegítsem. A távol lévő Pataki Jánossal együtt kériünk, légy kegyes gondjaidba venni a fiút. Az atyjáról, akit nagyon jól ismerek, lévén falumbeli, eszes parasztagazda, jelenleg a falu bírója, a legjobbakat mondhatom. Akár rá üt a fiú, akár nagyatyjára, a szintén bíró Jeremi Gáborra, s nem esik messze az alma a fájától, akkor méltó lesz az intézményre.

Szívből üdvözl, igaz tisztelettel:

Pócza Zoltán

Amikor Tatárka László igazgató kézhez vette Pócza Zoltán négyrét hajtott vízjeles levelét, még nem tudhatta, hogy a fiú, aki a nyári hónapokat otthon, az alpokalji kis falu szülői házában töltötte, a jó szándékú tanári ajánlással egy időben, szigorúan hivatalos levelet lesz kénytelen átvenni: saját katonai behívóját.

Mivel a katonai mozgósítás már július utolsó napjaiban megkezdődött, Jeremi Gábor, aki az aratás füledt napjainak egyikén töltötte be tizenkilencedik életévét, már számított a kiértesítésre. – Megyek utánad én is – mondta este az asztal mellől az apja –, napok kérdése az egész. Édesanyja mozdulatlanul állt fölötte, kendőjét a szája elé gyűrve, szótlánul hallgatott. Vörhenyesen csillogó, még mindig szép, erős szálú haját, melyet hátul fonatba tűzve hordott, végig simította a fia: – Ne sírj.

Többen rukkoltak be a faluból, de útjaik már az első órákban különváltak. A szombathelyi pályaudvaron végeláthatatlan sorokban kavargott a sok ember, akik mind behívásra, a csapattestükhöz tartva várták a vonatok indulását. Először Pestre utaztak, majd még ugyanazon a napon, késő délután, hosszú szerelvénybe zsúfolódva folytatták útjukat Nagyváradra.

Jeremi Gábort a nagyváradi gyalogezred II. századához osztották be, és mint szakaszparancsnok azonnal hozzálátott a század ruha- és felszereléskészletének biztosításához. A front eseményeiről, a folyó ütközetekről ezekben a tébláboló hetekben, melyeket egyedül a délelőtti hadgyakorlatok tettek némileg változatossá, csak részleges, hiányos ismeretekkel rendelkeztek. Mondta is a századparancsnokuk, a derék és mindig jókedvű Szentmiklósi Kálmán főhadnagy: – Fiúk, még lehet az is, hogy dobozban marad a töltény.

A fejenkénti százhusz darab éles töltény azonban szeptember 16-án mégis kiosztásra került és a téli kötött alsóruhával, s a tartalék élelmiszeradagokkal együtt a borjú megindult a katonák hátán Galícia felé. A kaszárnyai édes élet néhány nap múlva elérhetetlen messzeségbe olvadt a katonák emlékezetében. Jeremi Gáborra és társaira hideg, szálkás eső hullott a Dnyeszter partján, és hosszú meneteléssel vette kezdetét életükben a háború. Az agyagos sár a legerősebb bakancsnak is szaggatta a talpát, ruhájuk átázott és elrongyolódott. A tűzkeresztségen október 13-án estek át, miután maguk mögött hagyták a San folyót, melynek derékig érő hideg vizében lóháton és gyalogosan, teljes felszereléssel keltek át.

Az előző éjszakát egy major udvarán töltötték, a magukra húzott sátorlap oltalmában szenderegtek hajnalig, míg a szemerkélő, s egyre sűrűbb eső fel nem ébresztette őket. A tábori konyha kocsijai a ködös, saras utakon eltévedtek, így éhesen és átfagyva indultak neki a reggeli szürkületnek. Hosszú szántáson vitt át az útjuk, s ekkor már tudták, hogy a baloldali ritkás erdőszél mögött, egy domb fedezékében ott az oroszok rajvonala. Az erdő szegélyét elérve beásták magukat a földbe, és Szentmiklósi Kálmán főhadnagy rövid, pattogó szavakban utolsó utasításait osztogatta katonáinak. Délelőtt kilenc óra volt. Jeremi Botka Zoltán mellett térdelt a lövészárookban, mely már megtelt vízzel, a saras lé becsurgott a csizmájukba. A kisújszállási fiú válla szorosán Jeremi Gáboréhoz tapadt, s Jeremi nem tudta eldönteni, a maga szívdobogását hallja-e, vagy az átázott katonaköpenyen keresztül a társáét. Ugyanazon testhelyzetben hajoltak előre, a puska tusa mélyen a vállgödrükben, kezük elől a závarzaton, másikkal a fegyver ravaszán. Az oroszok az erdő felől jöttek, a fák tövében kúsztak előre, s tőlük mintegy háromszáz méterre, mikor már az egész erdőszélet elfogták, sűrű csatarendben előretörték. A fegyverek és gépfegyverek ördögi kattogása zúgott végig az egész vonalon. A katonák feje felett az áthatolhatatlan, fülsiketítő golyózáport is túlkiabálva Szentmiklósi Kálmán főhadnagy erélyes vezényszavai hangzottak.

Jeremi éles süvítést hallott a füle mellett, s a hanggal egy időben érezte, hogy társa vállának szorítása hirtelen megenyhül, teste súlyosan, magatehetetlenül csúszik befelé az árokba. Utána nyúlt, de már későn, Botka Zoltán teljes hosszában végigvágódott a vizes árokban. A kisújszállási fiút elborította a saras lé, s hiába birkózott vele Jeremi, hogy köpenye gallérjánál fogva felültesse, a test az árok faláról élettelenül visszanyaklott a vízbe.

Közben az oroszoknak sikerült ágyúikat a domb tetejére vonni, s onnan, az erdő csupasz koronái fölött lötték a magyar haderőt. Tört a gally, a forgács, a srappnellal és gránáttal együtt hullott az erdő maga is, vastag ágak fúródtak be lándzsaként előttük a földbe.

A hátravonuló csapat rendszeresen ráfizet a hátrálásra, így volt ez az ő esetükben is, ahol a visszavonulás a szántás közepén, nyílt terepen történt. Ekkor kapott

halálos sebet Szentmiklósi Kálmán főhadnagy is, kit másnap reggel katonai tiszteletadás mellett ravataloztak fel egy rutén család udvarán. A halottak között volt Karádi tizedes, békési fiú, a legbátrabbak egyike, Molnár Károly szakaszvezető őrmester, aki minden embere fölött egyformán örködött, és Jeremi magában mélyen meggyászolta Botka Zoltánt.

A következő nap új parancsnokot kapott a század, Gáldi Lajos főhadnagy személyében. Ennek a széles járomcsontú, magas embernek gyönyörűséget okozott katonái megalázása. Minden csekélységért kiköttette embereit az útszéli fához és saját kezűleg botozta meg őket. Alkoholizmusa alkalmatlanná tette a legegyszerűbb döntés meghozatalára is, zsigerből, indulatból, dühből ítélkezett, s mint általában a jellemhibás emberek, mélységesen gyáva volt.

Hideg, esős október végi nap volt, amikor egy fáradtságtól elmaradozott, s valahol fáradtságát röpke időre talán ki is szusszantó katona csatlakozott a századhoz. Szürkült már, de a dombhát, ahol a katona elérte alakulatát, kopár volt, így Gáldi már messziről észrevette imbolygó alakját. A legdurvább szitkozódás közepette hason rúgta, majd a szerencsétlent egy fához állíttatta és letolatta vele a nadrágját. Az ütések ezúttal is maga mérte, ingujjra vetkőzve oly kegyetlenül, hogy a botdarabokra forgácsolódva hullott a lába elé.

A század némán, megfagyottan állt. Tehetetlen düh zárta vasra az állkapcsokat. A látvány borzongató volt, megmagyarázhatatlanabb, mint az öldöklés, melynek már hónapok óta voltak kényszerű részesei voltak. Ha Jeremi Gábor akkor közbeugrik és fellépésével megakadályozza a szerencsétlen férfi ütlegetését, Gáldi azonnal hátraküldi a front mögött felállított hadosztálybírósághoz, ahol a legrövidebb tárgyalás után föbe lövik. Erre gondolt Jeremi, ahogy a bajtársát nézte, aki elengedve a fát, ott hempergett előttük üvöltve, vérbe borult alsótesttel, miközben Gáldi már a kardlappal verte eszelősen. Mindezt átgondolta Jeremi, de az idő túl rövid volt ahhoz, hogy a döntést, amit magában meghozott, tartani is tudja, így egy alkalmas pillanatban átmarkolta Gáldi csuklóját és minden erejével megállította a sújtani kész kart a levegőben. – Te mocsadék – lihegte felé Gáldi, s csuklóját kiszabadítva Jeremi markából, most már a kard élével Jeremi felé vágott. A vágás Jeremi fejét érte és mély sebet ejtett Jeremi koponyáján. Arcát azonnal elöntötte a vér, s ahogy vére melegen végigfolyt rajta, bőségesen elborítva mellét is, hosszú, ájult álomba zuhant.

Mikor magához tért, nem emlékezett semmire, mintha hályogon keresztül látta volna a világot, épp csak érzékelte társai jelenlétét. Elviselhetetlenül zúgott a feje. Ahogy kezét óvatosan a vágás felé emelte, jókora kötésben botlottak meg ujjai. Egyikük, a bajtársak közül észrevette karmozdulatát, fölé hajolt és kulacsából megitta. – Meggyógyulsz, de sok vért vesztettél, pihened kell – hallotta távolról Horváth tizedes hangját.

Hogy tábori kórházba szállítsák, arról szó sem lehetett, azt egyenesen Gáldi tiltotta meg, aki maga is tartott az incidens következményeitől. Egy csenevész fenyő oltalmában hagyták tehát, mivel a századból csaknem mindenki az erődök építésével volt elfoglalva, mert az újabb orosz támadás bármikor esedékes volt. Horváth kétszer is cserélte a kötetést Jeremi fején, fél tucat téli takarót gyűjtött össze a készletből, azokba göngyölte szorosán a testét, és a kis tábori forralóból sűrűn hordta neki a teát.

Aznap egyáltalán nem esett, a nap végig fent volt az égen, fénye megsütötte a katonák elpiszkolódott köpenyét. A kép a legelésző lovakkal a nyugodó nap rőt fényében egy idilli táj békéjével hatott.

Gáldi Lajos főhadnagyot egy hónap múlva orosz golyózapor szelte ketté. Míg a vezetésére bízott katonák elől a tűzvonalban harcoltak és ontották vérüket, Gáldi, mögöttük száz lépésre egy gödörbe fúrta be magát, a századát fenyegető oldaltámadást észre sem vette. Akkor bújt ki a gödörből, amikor az oroszok zárt láncban jobb oldalról felfejlődtek. Ekkor soroztak belé egyszerre több fegyverből is.

1915 novemberében Jeremi százada, mely a galíciai harcokban szinte teljesen kivérződött, új katonákkal kiegészülve menetelt a hátizsák súlya alatt Doberdó felé. Alkonyat után érték el a hadosztályparancsnokságot, ahol rövid pihenőt tartottak, enni, inni kaptak, majd a sötétség beálltával felszedelőzködtek és elindultak Montefalcone irányába. Nyomott hangulatban, szótlanul bukdácsolt az ösvényen. A hajnali órákban, szemben velük hordágyakat cipelő szanitécek csoportjára lettek figyelmesek, a völgyből ereszkedtek lefelé, s útjaik egy ponton keresztezték egymást. Vastag gézpólyákban összezúzott, megcsonkított testek feküdtek a hordágyakon, nyöszörgő, jajgató emberi roncsok. Mindvégig folyamatos ágyútűz alatt meneteltek, le-letérve az útról és csak nehezen, nagy kerülőkkel érték el egy patak köves medrét követve a rajvonalat.

Hónapokig tartó állóháború vette kezdetét, riadalom és benuult fásultság osztozott a lövészárok homályában, amelyben az idő ugyanúgy elvesztette jelentőségét, mint a halálba küldött emberi élet. Karácsonykor az egész vonalon elhallgatott az ágyú, ünnepélyes csend ülte meg a front mindkét oldalát, valószínűtlenségével úgy telepedve a fegyverek és az emberek közé, mint egy könnyű álom a hajnali ébredésben.

1916 márciusában Jeremit és századát néhány napos pihenőre visszahívták a rajvonalból. Az összeszámlálásnál derült ki, hogy az 1250 emberből alig találtak 450-et, akik a zászlóalj roncsát képezték. A legjobb emberek odavesztek. Ahogy vonultak csúszás-mászásban, rongyosra vásott ruháikban a front mögé, a fennsík közepén Doberdó község mellett vitt el az útjuk. A falu házai már rég nem állottak, szétmállott, lyukas, ablak nélküli falai megroggyantan térdeltek a földre. Ahogy lépdeltek lassan, sorban egymás nyomában, a romok között mind több hullába botlott a tekintetük. Csoportokban, négyesével, ötösével feküdtek a földön, lábaik, kezeik feketén nyúltak ki a törmelék alól. Némán haladtak el a halál tenyészetével mellett, egyedül Horváth sziszegte fogai között: – A keservit, hiszen mink is itt fekehetnénk.

Május második hetében a parancsnokság Jeremi századából tizenhat embernek két hetes szabadságot engedélyezett. Más századok katonáival együtt összesen hatvannégyen, közöttük négy tiszt indult útnak szabadságos levéllel, két hétre járó illetményel a magyar határ felé. A szabadságos katonák között utazott Jeremi Gábor is. Az indulásukat követő második napon egy füstös emeletes állomásépület homlokzatán pillantotta meg a vonat ablakából az első magyar település nevét. A Kelenföldi pályaudvar kijáraitait fegyveres katonák állták el tömött sorokban és igazoltatták a frontról érkezetteket. Miközben szabadságos levelének bemutatásával tipródott a többiek között, fél füllel hallotta, amint a hangosbemondó a szombathelyi vonat indulását közli az utasokkal. Épphogy elérte az utolsó kocsit, már húzott is ki a szerelvény, gomolygó füstjébe burkolva a peronon állókat.

Jeremi nagy öröme az egyik fülke ablakában felfedezte Kele Jóskát, kivel még a nagyváradi poros laktanyaudvaron ismerkedett meg. Galícia óta nem találkoztak. Megölelték egymást. – Másutt is megsebesültél, vagy csak a fejedben? Jereminek el kellett mondania Gáldival való összetűzését. Szőke, rövidre nyírt hajában, mint kanyargó kis ér futott a fejtetőn a forgóig a vágás nyoma. – A szentség ez ezeknek az úri hadnagyoknak! – köpött ki Kele Jóska, de barna, kerek arca rögtön megenyhült, hogy Jeremire nézhetett –, azért volt közöttük rendes is. Veszprémig beszélgettek, akkor újra megölelték egymást és Kele erős tenyerét magasan a feje fölé tartva sokáig intett bajtársának.

Ajka, Devecser, Boba, Celldömölk, Sárvár. Gyorsan fogytak egymás után az álmások. Az ablakokat leengedték, nyers földszag áradt be az utastérbe, és Jeremi szorosan az ablak mögött állva most érezte meg először, mellet szorítóan, hogy az élet újra az övé, megtalálta, vele van, nem veszélyezteti senki és semmi. Rétek, akácerdők szaladtak elébe, az élet kínálta fel harsogó színeiben magát, az élet, melyet megindító teltségében hosszú időre nélkülöznie kellett. A töltés mellett a zöldellő vetésben nyulak kergetőztek, mulatságosan emelték szökdelés közben pamacsos tomporukat. A dohogó mozdony füstje függönyként be-bekúszott a szeme elé, de a füstön át is bizsergő évszak, a tavasz fogta körbe, az érett, zsongító május. Lüktetve áradt szét benne a visszakapott élet, a suhanó táj mind ismerősebb lett, ahogy kattogva haladt a vonat előre, s az ismerős táj látványával egy időben érkezett el az emlékezés. Ezen a vidéken már járt az apjával egyszer, amikor ő még nagyon kisfiú volt, talán épp ott, annál a hatalmas vadkörtefánál állt meg a két erős fekete ló, Csákó és Huszár, amikor a szétszedett hombár deszkáit vitték szekéren a nagynénjéhez. Nehéz volt a teher, s az apja vizet húzott a két kifáradt lónak a gémeskútból. A kút kávéja még megvolt, a gém felcsapódva, ostorfa nélkül horgadt a magasba. Az ülésdeszkán az apja mellett ült, aki egyik kezében a gyepelőt fogta, a másikkal őt ölelte át, nehogy leforduljon mellőle, ha a kátyúkkal tarkított földút meghimbálná a szekéraljat. A plébános úrtól kapott kis latin szótárt böngészte fenn a kocsibakon, az apja a kalapja alól pislantott rá, no, megy-e már, kérdezte mosolyogva, s ő vállát húzva elégedetlenül csóválta fejét.

Ez a régi szekeres út újra eszébe juttatta a szüleit, akikre egykeként a legtöbbit gondolt maga mögött hagyott énjének világából odakint a fronton. Édesapja, kora miatt – 55 éves volt a mozgósítás idején, a hadkötelesség felső határán járt – végül is nem kapott behívót, mint bíró tevékenykedett továbbra is a faluban. Április végén kapott utoljára hírt felőlük: a folyó megáradt, kiöntött, felszaladt egész a kertek aljáig – írta az édesanyja. Ezt a levelet már nem válaszolta meg, ekkor már tudta, hogy a katonai parancsnokság kedvezően bírálta el szabadságos kérelmét, indulhat haza. Nem írta meg a nagy hírt, szülei nem is sejtik az érkezését, s ez az érzés most az ajándékozás örömeivel tolakodott előre, mind nagyobb részt követelve magának a lelkében.

Szombathelyen, a peronon karszalagos fegyveres katonák igazoltatták újból. Átadta szabadságos levelét, hosszan kérdezték, aztán útjára engedték. Mehetne vonattal tovább, a szélső vágányon most fűtik fel a kis vicinális mozdonyát, de ő már nagyon türelmetlen, tizenkét kilométer ide a faluja, megy inkább gyalog. Majd kilép. Ment ő egy nap hatvan kilométert is borjúval, éles tölténnyel, fegyverrel a hátán.

A faluja határában járt, amikor érezte, hogy nincs egyedül. Fojtott, suttogó hangokat hallott a háta mögött, ágak reccsenését, csizmaszárak súrlódását. Kaszálónak való rét füvében, fűzfák alatt lépdelt a folyó irányába. Kétszer is maga mögé nézett, de a fekete törzsű fák között nem látott senkit. A folyó megkerülte a falut, a partnak ezen a szakaszán keskeny gázlón átjutva kerülhetett az ember a kertek alján a falu szélső házai közé. A réten, ahol végighaladt, közvetlen a gázló közelében, távol a többitől, már csak egyetlen parti fűz állt, hatalmasabb, mint társai, bogos gyökerei elértek egészen a folyópart faláig, és öreg ujjként futottak le a löszfalon. Egyedül egy gyökér állt ki ívet képezve közvetlen a partszegélyen, alkalmas kapaszkodót teremtve az arra járónak a vízhez való lejutásra. Jeremi pontosan ehhez a gyökérhez tartott, ismerte gyerekkora óta, itt ereszkedett le társaival, ebbe a gyökérbe kapaszkodva nyári fürdőzések idején a folyóba. Már látta is előbukkanni kengyelként kiálló formáját, s ujjai abban a pillanatban fogták át a gyökér csuklónyi vastagságú, simára koptatott ívét, mikor a megállj, és a levegőbe lőtt puska golyó metszőn visszhangzó hangja eljutott hozzá. Két alak vált ki a parti fűz tömbje mögül, ezt még látta, két csendőr, s egyikük még egyszer megálljt parancsolva, előre ugrott. Talán, ha szól, ha mond valamit, vélekedtek az eset után a faluban, másként alakul minden. – Kerülőutakon ment, mint a szökevények – vallották később a csendőrök.

A závarzat fémes hangja, a hátratolt, felhúzott szerkezet jól ismert reszelő kattánása töltötte meg a rét virágporos levegőjét, s Jeremi a másik alak mozgásában érzés nélkül, tompán vette tudomásul az elkerülhetetlent. A golyó a homloka közepét fúrta át, a világ bezárult körülötte, s hogy élettelen teste nem csúszott lefelé a meredek löszfalon, az azért történhetett meg, mert keze továbbra is a gyökeret szorította.

***

Nagy forróság, rekkenő hőség volt azon a nyáron. A dülőutak felett vibrált a levegő, a kátyúk repedezetten tátongtak a szekérutakon a határban, a kis békás tóból kiszáradt a víz, partjáról a sás. Eső egy csepp sem, annyi sem esett már hetek óta, amikor az egyik nap délelőttjén a falu állomására megérkeztek nyitott vagon kocsikban az új malom hajtószerkezetének első darabjai. Tengelyek, fogaskerekek, vasvázak kerültek le a vagonok platójáról, olaj és zsírszagú gépalkatrészek. Hogy a régi, kis teljesítményű malomból korszerű, a szomszédos falvak igényét is kielégítő malom lehessen, le kellett bontani a korábbi épületet, s új, kiegészítő építményekkel kellett kibővíteni. Az alkatrészek Győrön keresztül a Csallóközből utaztak idáig, és a szerkezetelemekkel együtt csallóközi munkások érkeztek a faluba. Öten. A bontást, majd a falak rakását, a bakok kialakítását, a tengelyek, alkatrészek beemelését már a csallóköziek irányításával az alvég szegényei végezték, napszám fejében.

Már helyükre kerültek a malom alkatrészei, folyt a beüzemeltetés, a falu népe kint sündörgött szabadidejében a malom épületénél, melynek falaira az ácsok felhelyezték a tetőszerkezetet és hozzáálltak a cserepezéshez, amikor váratlanul irdatlan mennyiségű víz zúdult alá az égi csatornákból. Sűrű függönyként vonult a zivatar, mozgó sötét oszlopa alighogy felkomorlott, a szomszéd határban már elérte a falut is. Hideg levegőt kergetve maga előtt, cikázó villámlás, dörgés kíséretében áthatolhatatlanul ömlött a víz órákon keresztül. A zuhogó, szakadó esőben eltűnt minden, ami percekkel korábban még jelenvaló volt a tájban: a házak, az emberek, a rét fái. Azok, akiket kint ért az eső a folyóparton, behúzódtak a malom ereszének

oltalmába, arra a kis részre, amit a cserepezők épphogy be tudtak fedni. Egymást is alig látták, nemhogy a kinti világot, de a falu felől jövő riadt emberi sikolyra valamennyien felkapták a fejüket. A Kárász Jóska hangja hallatszott egyre élesebben, egyre közelebből, túlkiabálva a tomboló ítéletidőt. Látni nem látták, de a hang mozgása után nyomon követhették útját a malomgátról ki, a rétre.

– Péter, Péter – üvöltötte a fia nevét –, merre vagytok? Kárász Jóska egy volt a falu legszegényebbjei közül. Az alvégen lakott egy kicsike házban, kamaszkorú Péter fiával és a felesége emlékével. Két éve halt meg az asszony egy balesetben. Egyetlen tehénüket még délelőtt hajtotta ki fia a rétre, a parti fűzek alá. Ott még volt fű a forróságban, és ott volt egyedül árnyék is a napon. A hang még egyszer felcsapott riadtan, kétségbeesetten, aztán a zuhogó vízben teljesen elenyészett, nem hallatszott többé. Késő délutánra elállt az eső, a vihar elvonult, a megáradt folyó iszapos, sárga lett, felszínén letört ágak, ól deszkák úsztak. Az emberek kimerészkedtek a malom eresze alól és az átázott földeken megindultak csoportosan hazafelé. Ketten közülük abba az irányba vették útjukat, ahonnan utoljára hallották Kárász Jóska kétségbeesett hangját. A folyó kanyarulatánál, ahol a löszfal alatt összetorlódott a sok uszadékfa, s a sárga víz mocskosan tajtékzott magasan a part vonalában, guggolva a földön Kárász Jóska zokogott. Előtte, lábaival még a vízben, felsőtestével már kint a parton, az iszapos aljnövényzetben, a fia feküdt megmerevülten. Saras inge ráfeszült a bordázatára, karjai hosszan kinyúltak előre, egyik kezével a parti fűz ívben kiálló gyökerét markolta görcsösen.

Ahogy a tragédia mozaikokban a falu száján a későbbiekben összeállt, Kárász tehene a meder egy alacsonyabb szakaszán lejutott a folyóhoz, de visszajönni már nem tudott. Péter utána ment, és akkor ott, a folyómederben, kiszolgáltatottan, védtelenül elérte őket az irdatlan eső. A tehén megriadhatott, hiába találta meg a partot, az iszapos mederből minduntalan visszacsúszott a hömpölygő vízbe. Végül, nagy sokára a víz emelkedésének köszönhetően sikerült horzsolt oldallal és véres lábakkal a partra vergődnie. Péter mindvégig a nyomában lehetett, de az ömlő áradat legyőzte, kimerítette, amúgy sem volt nagy úszó, s mikor maradék erejét összeszedve ösztönösen ráakadt a parti fűz gyökerére, már késő volt, gyomra, tüdeje megtelt vízzel.

Minden munka leállt a faluban, amikor Kárász Jóska fiát temették. A nap szépen sütött, már nem volt olyan meleg, mint napokkal korábban, az eső kellemesre hűtötte a levegőt. Egy kis szél járt a temető akácfái fölött, amikor a szerencsétlenül járt fiút a pap búcsúztatta. Sokan voltak a temetésen. A gyászolók között a hátsó sorokban ott álltak a csallóköziek is, akik közül az egyik, kifelé menőben a temetőből, még hosszasan elidőzött a fiatalon elhunyt honvédkatona, Jeremi Gábor sírjánál.

***

– Fogd meg a sárkányomat! – szaladt előre a kisfiú a folyóparton.

A nádvázas, papírbevonatú, madzagfarkú sárkány szeszélyesen cikázott fent a magasban, amint a fiúcska a feszülő zsineggel alatta bukdácsolt. Az apa egy kicsit magát is vizsgáztatta, amikor fia unszolására a készítésébe fogott, tud-e még olyan sárkányt csinálni, mint tucatjával gyerekkorában, fog-e repülni, röptetése okoz-e örömet a gyerekeknek. Megnyugvással látta, hogy igen, fia szerfelett élvezte a sárkányeregetést.

Friss tavaszi idő volt, a rét odvas fái feketén nyújtóztatták ágaikat az ég felé, rajtuk az üde zöld levelek, mint gyöngysor hullottak a fűszálak fölé. Régen több fűz állt a réten, egész kis erdő, aztán ahogy öregedtek, úgy dőltek ki, hasadtak ketté, vágták ki őket.

Mára már csak hat fűz magasodott a folyó rétjében, köztük a legvastagabbak legelől, a víz medrénél. – Lassan megváltozik minden – gondolta az apa, ahogy szétnézett szórakozottan a rét fölött a falu felé. Régóta máshol élt, jobban érzékelt a változást, mint az idevalósiak. A templom karcsú tömbje ugyan még a régi, de a házakból egyre többet bontanak le, utcácskák tűnnek el és új utcák nőnek ki a háttárban a semmiből. A malmot is szétszedték, gyerekevei legizgalmasabb színterét, ahol a világban működő rendet, a mozgást, de talán magát az időt is, először érezte meg valóságosan.

A malomgát roncsa felé tartottak, ahol a régi zsilipház betonoszlopa rozsdaszürkén éktelenkedett a folyó fölé. A papírsárkány most körözni kezdett fia feje felett, egyenletes mozgása megtorpant, egyre szűkebb köröket rajzolt az égen, egyre alacsonyabban, majd hirtelen a földre hullott. – A farka szakadt le egy darabon – mondta az apa a fia fejénél állva –, majd otthon teszünk rá hosszabbat. A folyómedernél jártak, amikor a kisfiú elengedte az apja kezét. Mióta a malmot lebontották és felszedték a zsilipeket, a folyó vize vékony érben csörgedezett a meder alján. Hogy megszűnt a sodrás, a löszös partszakasz is észrevétlenül feltöltődött, de a régi löszfal szélén mint öreg bordacsont fehérlett a parti fűz gyökere. – Milyen jó kis gyökér! A fiú lovaglőhelyzetben ült rá a gyökérre, két tenyerével szorította elől, mintha hintalovon ülne. Föl-le himbálta magát rajta. – Gyere, állj föl onnan – szólt rá az apja –, veszélyes hely az! – Jó kis gyökér – nevetett szökén a fiúcska.

– Jó – mondta az apja elnyújtottan és leguggolt fia mellé. A fejük összeért. A folyón át szabályos alakzatban vadkacsák húztak el felettük. Nézték őket, míg csak kis pontokká olvadva el nem tűntek a láthatáron. Az apa csöndesen magához húzta a fiát, s amit nem szokott, hosszan megcsókolta szősz haját. – Na, gyere menjünk!

Lassan megindultak a falu felé.

